

Jak przemiany w światowym systemie
finansowym wpływają na funkcjonowanie
wspólnoty narodowej, aglomeracji miejskich
i jednostek

Dr hab. Wiesław Gumuła, Prof. UJ

Podstawowe problemy

- W jakim stopniu jednostki są świadome powiązań pomiędzy megaprzestrzenią finansową a ich indywidualnymi biografiami?
- Jak przeobrażenia megaprzestrzeni finansowej wpływają na kraj, miasto i rodzinę oraz na biografie członków tych wspólnot?

Dlaczego megaprzestrzeń finansowa?

- Globalny system finansowy.
- Metafora, która zobowiązuje.
- Przestrzeń międzyludzka.
- Przestrzeń , w obrębie której najbliższe sąsiedztwo jest nam znane, a reszta jest przedmiotem eksploracji przez niewielu (jak kosmos).
- Przestrzeń, która jest nam dostępna za pośrednictwem innych, którzy się w niej sprawnie (?) poruszają i są naszymi przewodnikami lub woźnicami.
- Potrzebna fachowa wiedza i umiejętności, aby się w niej poruszać.
- Potrzebne odpowiednie wehikuły oraz urządzenia.

Cechy światowego systemu finansowego

- Wielka nierównowaga pomiędzy sferą realną i sferą finansową (hipertrofia systemu finansowego)
- Kreowanie instrumentów finansowych przy wsparciu instrumentu bazowego jakim dług
- Wysokie zadłużenie finansów publicznych większości krajów Wspólnoty Atlantyckiej na czele ze Stanami Zjednoczonymi AP oraz powiększanie się nadwyżki budżetowej krajów azjatyckich
- Szybki wzrost zadłużenia gospodarstw domowych w krajach etosu protestanckiego (nie dotyczy Niemiec) oraz wzrost oszczędności gospodarstw domowych w krajach azjatyckich
- Digitalizacja rynków finansowych
- Zwiększanie zasobów finansowych poprzez „bańki”, towarzyszące im euforie, implozje finansowe oraz ryzyko zarażenia całego systemu
- Finanse nabrały charakteru światowego, podczas gdy gospodarki realne nadal mają charakter krajowy
- Przechwytywanie zasobów finansowych poszczególnych gospodarek krajowych poprzez rynki walutowe
- Strukturalne napięcia grożące **kryzysem finansowym**

Kryzys finansowy

- Gwałtowny spadek wartości papierów wartościowych, będących przedmiotem notowań i transakcji giełdowych
- Utrata zdolności kredytowej przez przedsiębiorstwa i jednostki, wzrost liczby kredytów zagrożonych lub straconych oraz towarzyszący temu gwałtowny **spadek wartości instrumentów pochodnych ufundowanych na bazie kredytów**
- Spadek wartości jednostek uczestnictwa funduszy inwestycyjnych oraz funduszy emerytalnych
- Spadek wartości innych instrumentów finansowych (zyskują ci, którzy wcześniej ich użyli)
- Problemy ze zdolnością rządów do obsługi zadłużenia publicznego oraz wzrost rentowności obligacji skarbowych (**drenaż gospodarek krajów zadłużonych z zasobów finansowych**)
- Spadek zaufania do obrotu bezgotówkowego

Kryzys finansowy (cd)

- Bankructwa (lub zagrożenie utraty wypłacalności) instytucji finansowych w następstwie załamania się finansów: a) publicznych, b) gospodarstw domowych, c) firm
- Utrata zaufania instytucji finansowych do siebie nawzajem oraz ich problemy z płynnością efekcie zamierania międzybankowego rynku pieniężnego
- Gwałtowne przeszacowania kursów walutowych oraz **przyspieszony drenaż zasobów finansowych wielu krajów świata** niezależnie od kondycji ich gospodarek realnych
- Inflacja (lub jej groźba)
- Regres w sferze realnej (spadek PKD, bezrobocie)

Obecny sens pytania o następstwa kryzysu finansowego

- Jest to pytanie z perspektywy już zaistniałych procesów (a w szczególności – z perspektywy przerwane szczęśliwie światowego kryzysu finansowego):
 - o następstwa narastającej nierównowagi
 - o europejskie echa przerwane światowego kryzysu finansowego

W jakim stopniu jednostki są świadome powiązań pomiędzy megaprzestrzenią finansową a ich indywidualnymi biografiami?

- Wyobraźnia socjologiczna i wyobraźnia finansowa
- Coraz większa wyobraźnia ekonomiczna (jako efekt kryzysu finansowego)
- Coraz większy pesymizm dotyczący charakteru wpływu transformacji zglobalizowanego systemu finansowego na biografie jednostek i rodzin

Wyobraźnia socjologiczna i wyobraźnia finansowa

- W kierunku wyobraźni finansowej (finansowe IQ)
- Marsz z trendem (Soros o bańkach finansowych)
- Brak „pierwszego bohatera”
- Niechęć do odpowiedzialności za bieg spraw (honor i duma)

Nierówny rozdział wyobraźni ekonomicznej

- Bankructwo idei homo economicus
- Kreatorzy rynku (market makers)
- Bogaci rodzice, bogate dzieci: socjalizacja jako główne źródło wiedzy finansowej
- Kompetencje finansowe mas (bazują na szlamie informacyjnym, którym klasy średnie i niższe są faszerowane przez media i pośredników finansowych)

Pesymizm i optymizm

- Po raz od wielu pokoleń większość ludzi nie wierzy, że ich dzieciom będzie lepiej niż im (World Economic Forum)
- „Zdecydowana większość respondentów (*Polaków – W.G.*) (87%) boi się, że kryzys może mieć negatywne konsekwencje dla naszego kraju, niewiele mniejsza grupa (81%) wyraża obawy o sytuację swoją i rodziny” (CBOS, styczeń 2012)
- Doktryna szoku (casus Noami Klein i Roberta T. Kiyosaki)

Homo dominatus jako efekt ewolucji światowych finansów

- Człowiek uwikłany w relacje z innymi ludźmi, a przede wszystkim człowiek dążący do dominacji nad innymi
- W co inwestować? – W kapitał społeczny!
- Finansjalizacja więzi społecznych
- Wzrost nierówności i nowa polaryzacja społeczeństw
- Do kreowania nierówności wykorzystuje się: a) rządy, banki, rynki finansowe; b) podatki, zadłużenie państwa, systemy emerytalne, inflację

Nowe typy biografii jednostkowych

- Podziały na tych, którzy oszczędzają, i tych, którzy się zadłużają
- Spadek siły nabywczej oszczędności
- Wiele oszczędzających rodzin nie zgromadzi zasobów umożliwiających wyposazenie dzieci na drogę w dorosłość oraz zapewnianiających rodzicom dostatnią starość
- Z kolei ci, którzy się zadłużają, tracą wolność finansową, ograniczając sobie pole wyborów życiowych
- Osoby funkcjonujące w sferze realnej a osoby funkcjonujące w sferze finansowej

Adaptacji rodzin niezamożnych do niepewnej sytuacji finansowej

- Zdobądź wykształcenie ogólne i zawodowe
- Albo oszczędzaj na przyszłą konsumpcję, a wtedy inni uczestnicy systemu finansowego przechwycą znaczną część twoich środków, albo zadłużaj się na bieżącą konsumpcję, a zostaniesz niewolnikiem finansowym
- Zadłuż się na zakup domu lub mieszkania na początku swojej drogi życiowej
- Spekuluj swoimi oszczędnościami
- Idź na ubogą emeryturę (ZUS i OFE), wcześniej przekazawszy swoim dzieciom oszczędności nadwyreżone przez system finansowy

Adaptacji rodzin zamożnych do niepewnej sytuacji finansowej

- Koncentruj się na edukacji finansowej oraz pielęgnowaniu kontaktów z tymi, którzy mogą ci pomóc
- Pracuj u innych tylko po to, aby nauczyć się prowadzenia biznesu, i w miarę szybko przestań być pracownikiem najemnym
- Koncentruj się na zarabianiu pieniędzy, nie mając pieniędzy, dlatego korzystaj z cudzych pieniędzy, tak jak to czynią rządy i instytucje finansowe
- Nie spekuluj swoimi pieniędzmi
- Zadbaj o zakup domu dopiero wtedy, gdy będziesz zamożny
- Skoro twój rząd zadłuża się i podnosi podatki, wykorzystaj system podatkowy, legalnie uchylając się od podatków, przede wszystkim nie bądź więc pracownikiem najemnym
- Zapewnij sobie dostatnią starość, wprzęgając innych i ich oszczędności w zaspokajanie twoich potrzeb

Powrót tradycyjnej rodziny?

- Wzmocnienie więzi międzypokoleniowych
- Wzmocnienie więzi między małżonkami

Miasta i społeczności lokalne

- W Stanach Zjednoczonych spadek mobilności przestrzennej
- W polskich miastach wysoki wskaźnik migracji (w znacznie mniejszym stopniu dotyczy ludzi starszych)
- Rewitalizacja tradycyjnych wspólnot
- Miasta jako arena ruchów społecznych

Gospodarki krajowe

- Dwa scenariusze wpisywania się krajów oraz ich gospodarek w megaprzestrzeń finansową
- „Do tanga trzeba dwojga”: Niemcy i Grecja
- Drenażowi zasobów krajowych na rynkach walutowych
- Złapał Kozak Tatarzyna...”: granice drenażu przez: a) zamożne kraje, b) światowe instytucje finansowe
- Dług wewnętrzny?

Zamieszanie finansowe w strefie euro 2011 - 2012

- Zagadnienie optymalnego funduszu walutowego
- Dlaczego Grecja lub Portugalia mogą zbankrutować, a Stany Zjednoczone i Wielka Brytania – nie?
- Zagadnienie odporności gospodarki polskiej na negatywne efekty zamieszania w finansach strefy euro